

УДК 027.021(477-25)НБУВ ВЗУ

Тетяна Антонюк,

д-р іст. наук, зав. відділу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Відділ зарубіжної україніки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: пріоритети діяльності та перспективи розвитку

У статті розглядаються пріоритети діяльності та перспективи розвитку відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ВЗУ ІК НБУВ). Акцентується увага на таких важливих напрямках діяльності підрозділу, як створення електронних інформаційних ресурсів, наукове й інформаційно-бібліотечне співробітництво з вітчизняними та закордонними центрами дослідження діаспори.

К л ю ч о в і с л о в а: зарубіжна україніка, відділ зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, книжковий фонд ВЗУ, періодика фонду ВЗУ, колекція Ярослава Рудницького, бібліотека Українського Народного Дому, електронний інформаційний ресурс ВЗУ.

Відділ зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ВЗУ ІК НБУВ) у вересні 2016 р. відзначив своє 25-річчя. Цілком логічно, що в такий момент виникає потреба і обов'язок підбити підсумки його діяльності та окреслити перспективи подальшого розвитку.

Утворенню відділу передувало чимало важливих подій. Вони висвітлені в багатьох працях дослідників і працівників НБУВ [1, с. 78–89, 102, 168–186; 2, с. 273–283; 5, с. 20–22, 58–59]. Історію становлення та розвитку ВЗУ упродовж усього періоду його функціонування аналізували фахівці відділу, котрі багато років працювали над формуванням і вивченням його фондів [3, с. 36–39; 7, с. 12–15; 8, с. 245–254; 9, с. 43–51].

Мета статті – охарактеризувати діяльність ВЗУ впродовж 1991–2016 рр. та окреслити головні напрями його розвитку у найближчому майбутньому.

Фонд відділу зарубіжної україніки на сьогодні укомплектований оригінальними працями авторів-українців діаспори, а також творами про Україну, написаними іноземними мовами, виданими поза її межами. Призначення фонду – надати читачам якомога повнішу інформацію про різні аспекти життя діаспори (суспільно-політичне, культурне, релігійне, мистецьке тощо), розкрити роль українства в світовій культурі, показати життя українського слова, української думки в світовому співтоваристві. У ВЗУ зберігається наукова продукція найбільших закордонних наукових українознавчих центрів, таких як Українська вільна академія наук у США, Канадський інститут ук-

раїнських студій Альбертського університету, Українські наукові інститути Гарвардського і Торонтського університетів, Наукове товариство імені Шевченка, Український вільний університет у Празі, Мюнхені та ін.

На момент створення відділу зарубіжної україніки у вересні 1991 р. його фонд нараховував близько 1500 книг і 4300 номерів журналів. У 1997 р. фонд відділу становив близько 6 тис. книг (4445 назв, з них 3840 – українською і 605 іншими мовами) та 6 тис. примірників (у неповних комплектах) періодичних видань (263 назви, крім газет, які з початку 90-х років ХХ ст. було вилучено і передано на зберігання до відділу газетних фондів). З 263 назв часописів 228 були видані українською, а 35 – іншими мовами. Що стосується книжкових видань, то тут переважали книги колишнього спецфонду, який до 1991 р. був доступний лише вузькому колу фахівців [7, с. 13].

Упродовж 25 років фонди ВЗУ постійно доукомплектовувалися. Їх поповнення за цей час відбувалося різними способами: купівля, подарунки, передплата, книгообмін. Переважна більшість літератури надійшла як дари від приватних осіб та інституцій [8, с. 253].

Певні масиви видань зберігаються в складі окремих колекцій. Однією з таких колекцій відділу є фонд бібліотеки Українського Народного Дому (далі – УНД) в Торонто (Канада), організованої в 1918 р. і подарованої в середині 1990-х рр. НБУВ. Ця колекція упродовж ХХ ст. комплектувалася українознавчими виданнями. Станом на липень 2016 р. вона нараховує 3962 одиниці зберігання (далі – од. зб.) і складається з книжко-

вих видань та періодики. Серед них багато раритетних і рідкісних видань, тих, що були відсутні у фонді ВЗУ.

У відділі також зберігається колекція Ярослава Рудницького, присвячена переважно дослідженню української мови, славістики загалом та канадської україніки.

Підручний фонд відділу – книги, які видавалися в Україні і за кордоном. Вони допомагають вивчати, досліджувати зарубіжну україніку переважно суспільно-політичного змісту.

Періодичні видання (часописи) ВЗУ налічують 467 назв. Вони надруковані у різних куточках світу. Сюди входять журнали, видані як у діаспорі, так і в Україні у 20–30-х роках ХХ ст.

Загалом, станом на липень 2016 р. у відділі зберігається 34 520 документів, із них книжкові видання становлять 16 508 од. зб., а періодика – 18 012 од. зб. Книжковий фонд складається з окремих книжкових видань (14 066 од. зб.), книжок з колекції УНД (1188 од. зб.), колекції Ярослава Рудницького (225 од. зб.), підручного фонду (1029 од. зб.).

Періодика фонду – це, перш за все, журнали, які видавалися в діаспорі, – 13 899 од. зб., а також зібрання Служби безпеки України (СБУ) – 1339 од. зб. періодичних видань, які до 1991 р. вилучалися з вільного доступу, а 2005 р. були передані на постійне зберігання до ВЗУ. Періодика із колекції УНД становить 2774 од. зб.

Більшу частину фонду ВЗУ становить друкована продукція гуманітарного профілю: з історії, філософії, релігієзнавства, мовознавства, економіки, художньої літератури тощо. Природничі та технічні науки представлені значно меншою кількістю публікацій. Більшість видань побачила світ у 40–90-ті роки ХХ ст. Приблизно 10 % фонду – це дореволюційні видання та видання 20–30-х років ХХ ст. Майже 30 % од. зб. – видання іноземними мовами [9, с. 45].

Безпосередньо комплектування ВЗУ нині здійснює відділ комплексного формування бібліотечних фондів. Співробітники ВЗУ сприяють надходженню нових документів до НБУВ через налагодження і встановлення нових зв'язків з науково-освітніми осередками діаспори в країнах далекого та ближнього зарубіжжя. Література, що надходить до ВЗУ від приватних осіб з діаспори, які персонально або через своїх рідних і знайомих передають книги, спрямовується до відділу комплексного формування бібліотечних фондів НБУВ та до відділу бібліотечно-бібліографічного опра-

цювання документів і лише після відповідного бібліотечно-бібліографічного опрацювання потрапляє до наших фондів. У 2016 р. до відділу зарубіжної україніки з діаспори надійшло 2 книги від Анатолія Житкевича (Торонто, Канада), 6 книг від Емми Андієвської (Мюнхен, Німеччина), 16 книг від Марсели Доменової і Марії Няхай (Пряшів, Словаччина). Книги надходили також від дарувальників із України: Сергія Шумила, Дмитра Розовика, Олесі Розовик.

ВЗУ як локальний підрозділ-фондоутримувач прагне максимально залучати читачів до вивчення фондів, якісно їх обслуговувати, надавати інформаційні послуги (консультації, усні і письмові довідки).

Одразу після відкриття відділу зарубіжної україніки наукова і освітня громадськість досить активно вивчала його фонди. І це цілком зрозуміло, адже багато років заборон на зарубіжну україніку викликали у читачів бажання дізнатися про її зміст, мотивували на досягнення проблематики, пов'язаної з українознавством, українською діаспорою. Протягом 1992 р. новоутворений читальний зал підрозділу відвідало майже 10 тисяч читачів, а за подальші п'ять років – понад 35 тис. [3, с. 39.]. З часом, коли відкритість і доступність інформації стала повсякденною нормою нашого життя, а також зі створенням електронних каталогів та розширенням можливостей електронних ресурсів НБУВ, інших бібліотек та установ, кількість відвідувачів читального залу зменшилася. Протягом 2015 р. його відвідали 2325 читачів, а з січня по червень 2016-го – 1044 читачі. У січні – червні 2016 р. користувачам за їх вимогами було видано 4882 од. зб. книжкових і періодичних видань.

Останнім часом зростає кількість дистанційних користувачів НБУВ, у т. ч. і відділу зарубіжної україніки. З 2012-го по липень 2016 р. за інформацією до електронної бази ВЗУ звернулося 20 569 користувачів, котрі направили 256 193 інформаційні запити. Географія дистанційних користувачів така: 90 % усіх звернень до фондів ВЗУ зафіксовано з України; 10 % звернень припадає на користувачів з різних куточків світу. До першої десятки країн, користувачі яких звертаються із запитом до електронної бази відділу, входять Росія, США, Канада, Польща, Білорусь, Велика Британія, Німеччина, Естонія, Литва, Угорщина.

Електронна база відділу «Україномовна зарубіжна книга у фондах відділу зарубіжної україніки» НБУВ (UZK) – це каталог, що дає змогу

користувачам швидко зорієнтуватися у наявності необхідного для опрацювання видання. Станом на липень 2016 р. у цій базі описано і розміщено 6616 книг кирилицею (українською мовою). У 2003 р. було створено імідж-каталоги відділу зарубіжної україніки. Це відскановані карткові каталоги на фонд відділу: алфавітний книжкових та періодичних видань, у т. ч. видань латинським шрифтом; алфавітний і систематичний каталоги колекцій (Українського Народного Дому і Ярослава Рудницького); картотека персоналій.

Упродовж усього періоду діяльності відділу його співробітники активно вивчали фонди та публікували свої дослідження. Зокрема, старший науковий співробітник О. К. Супронюк ґрунтовно розкрила такі теми: «Книгознавець Ярослав-Богдан Рудницький», «Інформаційні ресурси відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського у 2013 р.: здобутки і підсумки», «Бібліографознавчі та книгознавчі публікації на сторінках журналу «Українська книга», «Богдан Романенчук – редактор українських часописів у США (друга половина ХХ ст.) (Філадельфія, 1971–1982)», «З історії розвитку українського книгознавства: журнал «Українська книга» (США, 1971–1982)», «З матеріалів до історії українського еміграційного шевченкознавства», «Діяльність Союзу Визволення України та його часопису «Вісник Союзу визволення України» як етап змагань за державність України (до 100-річчя виникнення)», «До історії еміграційного шевченкознавства», «Еміграційне шевченкознавство ХХ ст. (за матеріалами відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського)», «До історії книгознавства української діаспори: шевченкознавчі видання ХХ століття», «Збірники «Шевченко» (Нью-Йорк, 1952–1964) як явище української еміграційної науки: книгознавчий аналіз», «Науковий збірник «Шевченко»: Річники I–X (Нью-Йорк, 1952–1964 / УВАН у США)» як етап розвитку еміграційного шевченкознавства», «Електронні ресурси еміграційної шевченкіани колекції зарубіжної україніки Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: стан та перспективи опрацювання», «Фонд еміграційних часописів відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: проблеми збереження», «Дарчі написи в бібліотеці Віктора Дудка», «Часопис «Вісник Союзу визволення України» (Відень, 1914–1918) як чинник становлення державності України» та ін.

Старший науковий співробітник Н. Г. Солонська досліджувала проблеми: «Адаптационный потенциал религии и её роль в сохранении украинской культуры в канадской диаспоре (период переселения)», «Мовні проблеми у наукових та науково-публіцистичних журналах українського зарубіжжя (за фондами відділу зарубіжної україніки НБУВ)», «Українська канадіана та бібліографічне забезпечення її досліджень (за фондами відділу зарубіжної україніки НБУВ)», «Типологія та види журналів наукового спрямування української діаспори (за фондами відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського)», «Бібліографічний покажчик «Канада та українці: історія, сучасність і перспективи (до 125-річчя поселення): екстеріоріка», «Канадський православний журнал «Віра й культура» 1953–1960 рр. і проблеми науки», «Книга как исторический источник времени первого поселения украинцев в Канаде», «Українки в історії і культурі Канади: журнал «Жіночий світ» як джерельна база дослідження», «Слов'янська окремішність та акультурація перших українських переселенців до Канади», «Діяльність Української Греко-Православної Церкви під час першої хвилі переселення українців до Канади (на сторінках православних календарів із фондів НБУВ)» та ін.

Молодший науковий співробітник В. В. Безрезкіна також опублікувала низку статей: «Библиографические источники украинского зарубежья: история, результаты исследований», «Библиографические центры украинского зарубежья: история, результаты исследований», «Бібліографічні студії українців Канади», «Культурно-мистецькі набутки української діаспори у відділі зарубіжної україніки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», «Бібліографічні джерела зарубіжної україніки», «Видавнича діяльність Канадського інституту українських студій», «Документальна спадщина видань української діаспори у фондах відділу зарубіжної україніки», «Коллекция Анны Фигус-Ралько, издателя-мецената украинской диаспоры», «Матеріали до Франкіани в зарубіжній україніці з фондів відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», «Основні осередки бібліографічної діяльності української діаспори», «Періодичні видання української еміграції як джерело дослідження зарубіжної бібліографічної Шевченкіани», «Бібліотеки світу очима українців», «Каталоги видавництва української діаспори: метабібліографічний аспект», «Реєстраційно-

аналітичний каталог україномовних періодичних видань відділу зарубіжної україніки НБУВ як складова українського бібліографічного репертуару».

Нині планова робота відділу передбачає вироблення наукових та інформаційних продуктів великих форматів (монографій, бібліографічних покажчиків), внесення до електронної бази нових книжкових видань із фондів відділу. Станом на середину 2016 р. описано (разом з описаними латиницею) 1961 од. зб. Також формується каталог періодичних видань відділу. Описів журнальних статей вже набрано 34 400. Укладання бібліографічного покажчика «Українська канадіана: до 125-річчя першого поселення українців у Канаді : науково-допоміжний покажчик» (укладачі: старш. наук. співробітник Н. Г. Солонська, провідний бібліотекар Г. О. Борисович) започаткувало створення електронного каталогу – «Українська канадіана», який охоплює вже 394 од. зб. Загалом електронні каталоги відділу зарубіжної україніки (відкритий для користувачів і робочі) сумарно охоплюють 43 371 опис книг і статей. Старший науковий співробітник О. К. Супронюк веде рубрику українознавства в тематичному інтернет-навігаторі НБУВ (<http://www.nbuv.gov.ua/webnavigator>), де висвітлюються важливі для вивчення фонду та наукової роботи користувачів інтернет-ресурси.

Триває робота з підготовки науково-допоміжного метабібліографічного покажчика «Бібліографічні джерела зарубіжної україніки» (укладач мол. наук. співробітник В. В. Березкіна), який згодом також поповнить електронні ресурси фонду зарубіжної україніки.

До 2016 р. перевага у науковому опрацюванні фонду віддавалася вивченню зарубіжної україномовної книги: наукової, освітньої, художньої (це більше 11 тисяч од. зб.). На сьогодні пріоритетом стає вивчення і розкриття українознавчої літератури іноземними мовами, якої у фонді налічується близько 5 тисяч од. зб. І таку роботу вже розпочали науковий співробітник О. І. Дзира, бібліотекар І категорії А. І. Шевченко.

Отже, одним із пріоритетів розвитку ВЗУ є підготовка електронних інформаційних ресурсів, які дають змогу дистанційно знайомитися з наявними документами фонду та сприяють користувачам у його вивченні. Гальмівним чинником на цьому шляху виступає недостатня забезпеченість відділу комп'ютерами.

Важливими завданнями ВЗУ ІК НБУВ залиша-

ються організація систематичного поточного й ретроспективного обліку зарубіжної україніки, робота над бібліографією української книги в еміграції. Тут вкрай важливим є налагодження дієвих зв'язків зі створеними в Україні науковими та громадськими інституціями, які займаються дослідженням діаспори та співпрацюють з нею. До таких установ належать: Центр українознавства Київського національного університету ім. Т. Шевченка (директор М. Обушний); Наукове Товариство ім. Т. Шевченка в Україні (голова О. Купчинський); Бібліотека ім. О. Ольжича (директор О. Кучерук); Інститут дослідження української діаспори Національного університету «Острозька академія» (директор А. Атаманенко), Центральний державний архів зарубіжної україніки (директор І. Мага); Музей української діаспори м. Києва (завідувач О. Підсуха); канадсько-українські бібліотечні центри в багатьох містах України тощо. Координація зусиль установ, що опікуються діаспорою, на нашу думку, сприятиме підвищенню результативності роботи всіх суб'єктів взаємодії щодо реалізації завдань з вивчення і пропаганди надбань наших співвітчизників за кордоном, активізуватиме наукову, науково-організаційну та інформаційно-бібліотечну роботу відділу.

Визначені головні напрями діяльності підрозділу на найближчу перспективу. Насамперед, значного посилення потребує науково-дослідна діяльність відділу у галузі зарубіжної україніки, українського книгознавства, українознавства, книжкової культури української діаспори, співпраця з зарубіжним українством у видавничих та інших проектах.

Колектив відділу й надалі розроблятиме основні напрями формування бібліографічних баз даних (далі – ББД) українських книжкових і періодичних видань діаспори. Особлива увага приділятиметься популяризації книжкових, періодичних видань, творів української літератури, наукових українознавчих праць, навчальних видань шляхом підготовки монографій, статей, друкованих каталогів і покажчиків. Актуальним завданням на перспективу залишається створення електронних публікацій та організація книжкових виставок.

Згідно з новим Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність», одним із пріоритетів держави є підвищення ефективності діяльності наукових установ у контексті інтеграції національного дослідницького простору в європейський та світовий, налагодження активного

міжнародного співробітництва як умови піднесення результативності, інтенсифікації та інноваційного розвитку наукових установ, їх структурних підрозділів [6]. Тому необхідно планувати і здійснювати, спільно з закордонними центрами діаспори, їх бібліотечними, науково-культурними і освітніми установами, заходи щодо вивчення вітчизняної історії, українознавства та української діаспори як їх інтегральної складової. Такий підхід сприятиме формуванню об'єктивного розуміння вітчизняної історії, ролі діаспори у становленні та розвитку Української держави.

Таким чином, завдання першої черги – налагодження наукових зв'язків з вітчизняними та зарубіжними бібліотеками, бібліотечними асоціаціями, науковими інституціями, школами українознавства, видавництвами з метою збирання інформації про документи, які стосуються України і зберігаються як у нашій країні, так і поза її межами. Спільними зусиллями з зарубіжними партнерами необхідно організувати наукові дослідження книжкових, періодичних видань зарубіжної україніки з фондів НБУВ. Пріоритетом тут залишаються планові дослідження, пов'язані з профілем ВЗУ та основними напрямками діяльності Інституту книгознавства НБУВ. Таку роботу відділ уже здійснює. Зокрема, цього року налагоджено зв'язки з кафедрою української мови та літератури Бельцького державного університету ім. А. Руссо (м. Бельці, Республіка Молдова). Сподіваємося, що це дасть змогу встановити пряму співпрацю з освітньо-культурними та науковими осередками української діаспори в Молдові.

Працівники ВЗУ мають намір активно працювати з електронними каталогами видавництва, зарубіжних наукових центрів українознавства, що дасть змогу оперативної і цілеспрямовано виявляти найновішу інформацію, а також дезидерати, формувати пропозиції для відділу комплексного формування бібліотечних фондів НБУВ.

Звичайно, виконання передбачених обсягів робіт потребує істотного удосконалення професійної кваліфікації бібліотекарів і науковців ВЗУ шляхом подальшого навчання. Зокрема, завідділу Т. Д. Антонюк у січні 2016 р. захистила докторську дисертацію «Міжнародне співробітництво вищих навчальних закладів в умовах незалежності України (1991–2012 рр.): досвід університетів міста Києва» зі спеціальності 07.00.01 – історія України. Науковий співробітник О. І. Дзира завершує підготовку кандидатської дисертації «Формування суспільно-політичного статусу українців в умовах

еміграційної політики Канади 1918–1939 рр.». Велика увага приділяється участі співробітників у навчальних семінарах, майстер-класах, відвідуванню ними книжкових та документальних виставок, центрів, бібліотек, установ зарубіжної україніки, організації відряджень до закордонних центрів україніки. Перші кроки у цьому напрямі вже зроблені. У березні 2016 р. співробітники відділу взяли участь у відкритті документальної виставки «Українське жіноцтво за кордоном», підготовленої Центральним державним архівом зарубіжної україніки. Не залишаються поза нашою увагою заходи, які проводяться на базі НБУВ, Інституту книгознавства. У липні 2016 р. під час візиту до нашої бібліотеки фотографа Роберта Доусона (Стенфордський університет, США), було організовано виставку з фондів відділу та інформацію про історію, сучасну діяльність підрозділу. Високий фаховий рівень співробітників відділу забезпечує неухильне виконання ними обов'язків, визначених посадовими інструкціями, положеннями про відділ та правилами користування читальним залом і фондом ВЗУ.

Важливою формою науково-дослідної роботи співробітників ВЗУ є їх участь у наукових конференціях (міжнародних, всеукраїнських, регіональних), присвячених актуальним питанням бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства. Така діяльність дає змогу нашим фахівцям оприлюднювати результати своїх досліджень. А це, як правило, опрацювання фонду ВЗУ, наукові розвідки у галузі українознавства, історії культури, історії української діаспори, висвітлення різних аспектів діяльності українців в еміграції. На таких конференціях, зазвичай, присутні вчені з України й діаспори, що дає змогу налагоджувати зв'язки і поглиблювати співпрацю. У березні 2016 р. завідділу зарубіжної україніки, д-р іст. наук Т. Д. Антонюк виступила з доповіддю «Науково-освітня діяльність української діаспори США у виданнях зарубіжної україніки» на Міжнародній науковій конференції «Україна і США: досвід та перспективи співпраці (присвячена пам'яті професора Б. М. Гончара)», організованій історичним факультетом Київського національного університету імені Тараса Шевченка. У квітні 2016 р. Н. Г. Солонська, О. К. Супронюк, О. І. Дзира, Т. Д. Антонюк взяли участь у Міжнародній науковій конференції «Українська жінка в інонаціональному середовищі: побутовий та громадянський вияви», яку організував Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН

України. У травні 2016 р. співробітники відділу долучилися до роботи Міжнародної наукової конференції «Глобалізація / європеїзація і розвиток національних слов'янських культур» з нагоди Дня слов'янської писемності і культури, яка була проведена Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського. Їх виступи були підготовлені, переважно, на основі документів відділу: «Слов'янська емігрантологія та бібліографія українського поселення в Канаді»; «Діяльність гетьманців-державників в українській діаспорі Канади (1918–1939 рр.)»; «Афон як духовно-культурний центр слов'янства: значення для утвердження міжнародної суб'єктності України».

У найближчій перспективі плануємо посилення участі співробітників відділу у конференціях зарубіжжя, що сприятиме розширенню контактів з закордонними центрами діаспори та підтриманню наукових контактів з українськими науковими установами за межами України. Передбачені аналітичні дослідження видавничої діяльності основних наукових центрів української діаспори: Української вільної академії наук у США й Канаді, Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, Канадського інституту українських студій, Українського наукового інституту Гарвардського університету, Українського вільного університету, Українського технічно-господарського інституту, вихідним пунктом яких стануть існуючі бібліографії їхньої книжкової та журнальної продукції.

Актуальним напрямом наукових досліджень працівників ВЗУ є вивчення історії книжкової культури України. Співробітники відділу Т. Д. Антонюк, О. К. Супрунюк працюють над підготовкою розділів «Навчальна книжка в українському зарубіжжі: традиційне і модерне» та «Книжкова культура української діаспори повоєнного періоду» колективної монографії «Історія книжкової культури України». У розділі про навчальну книжку в українському зарубіжжі заплановано здійснити аналіз процесу видання навчальної книги в країнах розселення українців, особливостей змісту і оформлення, ролі навчальної книги у збереженні та розвитку національної ідентичності молодого покоління українців діаспори, у розбудові держави Україна. Значну увагу буде приділено традиційним підходам до змісту освітньої книги діаспори до 1991 р., а також розкриттю особливостей підручників діаспори, виданих після 1991 р. Підготовка розділів колективної монографії вимагає ретельного вивчення фондів, виявлення навчальної книги, яка є у фондах, дослідження її

історії, центрів видання навчальної книги, біографій її авторів, а також видань, що стосуються книжкової культури діаспори, інституцій та видавців, котрі займалися виданням української книги в країнах проживання.

У розділі про книжкову культуру української діаспори повоєнного періоду передбачено розкрити роль еміграції у збереженні та піднесенні на новий рівень культурних надбань українського народу, зокрема книговидання, книгорозповсюдження. Планується приділити належну увагу книговидавничій діяльності товариств українців у німецьких та австрійських таборах для полонених; мистецькому українському руху; дискусійним збірникам та альманахам (Німеччина, Австрія); виданням нью-йоркської групи та інших українських творчих об'єднань і асоціацій у США; розвиткові видавничої справи в період протистояння двох систем – вільного світу й тоталітаризму (українські видавництва та їх видання у США і Європі).

Важливим напрямом нашої діяльності мають стати презентації як власних, так і підготовлених вченими діаспори книжкових видань. Зокрема, після виходу бібліографічного покажчика «Українська канадіана: до 125-річчя першого поселення українців у Канаді : науково-допоміжний покажчик» плануємо його презентацію із запрошенням до участі представників від центрів вивчення української діаспори в Україні і за її межами.

Обов'язковою нормою кожного наукового співробітника стає підготовка і проведення тематичних виставок, інших культурно-просвітницьких заходів, які сприяють поширенню інформації про роль діаспори в розвитку української культури, науки та громадського життя в Україні. Відділ й далі працюватиме над поширенням знань про українську діаспору, створенням виставкових експозицій, пов'язаних з певними подіями і річницями, які дають змогу глибше ознайомитися з життям і діяльністю зарубіжних українців. У 2016 р. в читальному залі ВЗУ експонувалися книжкові і журнальні експозиції: «Творчість Віри Вовк (До 90-річчя з дня народження)»; «Софія Русова – педагог, прозаїк, літературознавець (До 160-річчя з дня народження)»; видання діаспори, присвячені І. Франкові з нагоди 160-річчя від дня народження славетного Каменяря; книжки і картини Емми Андіївської з нагоди 85-річчя мисткині; виставка книжкових та періодичних видань до Всеукраїнського дня вишиванки; книжкова виставка до

125-річчя від дня народження Євгена Коновальця. На сайті ВЗУ розміщено електронну виставку «Українська канадіана (до 125-річчя першого поселення українців у Канаді)».

Співробітники відділу великого значення надають зустрічам з науковцями, які працюють над важливими українознавчими проблемами. Так, у березні 2016 р. дослідник української спадщини Афоню С. В. Шумило у відділі зарубіжної україніки прочитав лекцію «Українська спадщина Афоню», презентував власні видання і науковий альманах «Афонська спадщина». До 25-річчя утворення відділу, 14 вересня 2016 р. відбулася зустріч працівників ВЗУ з представниками Центрального державного архіву зарубіжної україніки, Музею української діаспори м. Києва, Бібліотеки імені О. Ольжича, науковцями, які активно вивчають фонди відділу. Зокрема, в читальному залі зарубіжної україніки за круглим столом були обговорені важливі питання щодо ролі і значення відділу зарубіжної україніки НБУВ, інших інформаційних центрів м. Києва, України і зарубіжжя у вивченні української діаспори, розбудові Української держави, утвердженні суб'єктності України в світі. Висловлювалися побажання щодо негайного оцифрування унікальних документів діаспори, які через свій незадовільний фізичний стан можуть бути втрачені, а також йшлося про конкретні заходи щодо об'єднання зусиль всіх зацікавлених суб'єктів науково-інформаційної діяльності у вивченні документів, які висвітлюють діяльність закордонних українців. У науково-просвітницькому заході взяли участь генеральний директор НБУВ, чл.-кор. НАН України В. І. Попик, директор Інституту книгознавства, д-р іст. наук Г. І. Ковальчук, директор Центрального державного архіву зарубіжної україніки України, канд. іст. наук І. М. Мага, в. о. директора Музею української діаспори м. Києва, канд. філол. наук Н. В. Білоус, в. о. директора Інституту енциклопедичних досліджень НАН України, канд. філол. наук М. Г. Желізняк, директор бібліотеки ім. О. Ольжича О. С. Кучерук, акад. Академії наук вищої школи України, д-р іст. наук, професор КНУ імені Тараса Шевченка В. І. Сергійчук, заввідділу Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, д-р іст. наук, ст. наук. співробітник В. М. Піскун, ст. наук. співробітник Інституту історії України НАН України, д-р іст. наук С. І. Білокінь, канд. філол. наук, ст. наук. співробітник відділу рукописних фондів і тексто-

логії Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, ад'юнкт Університету Монаша О. О. Федорук, канд. філол. наук, завідувач відділу української філології Науково-дослідного інституту українознавства МОН України А. В. Ціпко, д-р пед. наук Т. П. Усатенко, читачі та співробітники НБУВ. Учасники зустрічі оглянули книжкові виставки з фондів ВЗУ, розгорнуті в читальному залі до ювілею відділу: «Наукові публікації співробітників відділу зарубіжної україніки»; «Фонд відділу зарубіжної україніки як джерельна база наукових досліджень»; «125-річчя першого поселення українців у Канаді».

Отже, цілком очевидні значні напрацювання відділу зарубіжної україніки за 25-річний період його функціонування. Проте, попереду ще дуже багато роботи. Постають нові важливі завдання, які необхідно вирішувати: посилення зв'язків з вітчизняними і закордонними центрами україніки; налагодження наукового, бібліотечно-інформаційного, книговидавничого співробітництва; подальше комплектування фонду і його дбайливе збереження, культурно-просвітницька діяльність, наукове опрацювання фонду і широке висвітлення результатів наукових досліджень у фахових виданнях, якісне обслуговування читачів, створення електронних інформаційних продуктів фонду ВЗУ і публікація їх на сайті НБУВ. Колектив відділу усвідомлює свою відповідальну місію щодо вивчення і розкриття фондів, їх постійного поповнення та належного збереження і прагне результативно працювати на перспективу. Від спільних зусиль усіх заінтересованих сторін у розвитку ВЗУ буде залежати збільшення його внеску у дослідження феномена зарубіжного українства.

Список використаних джерел

1. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–1941 / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко. – Київ, 1998. – 337 с. – С. 78–89, 102, 168–186.
2. Дубровіна Л. А., Степченко О. П. Концепція книжкового фонду україніки П. Я. Стебницького / Л. А. Дубровіна, О. П. Степченко. // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2003. – Вип. 8. – С. 273–283.
3. Дідківська Г., Дегтяренко Л. Фонд відділу зарубіжної україніки : [до 80-річчя НБУВ] / Галина Дідківська, Лариса Дегтяренко // Бібліотечний вісник. – 1998. – № 2. – С. 36–39.
4. Омельчук В. Національна бібліографія України: тенденції розвитку, проблеми розробки / Володимир Омельчук // Бібліотечний вісник. – 1995. – № 5. – С. 1–13.
5. Постернак С. Всенародня бібліотека України при

Всеукраїнській Академії Наук у м. Києві / С. Постернак. – Київ : Друкарня Всеукраїнської Академії Наук, 1923. – 64 с.

6. Про наукову і науково-технічну діяльність // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 3, ст.25 : Закон від 26.11.2015 № 848-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page> (дата звернення: 13.06.2016). – Назва з екрана.

7. Супронюк О. Зарубіжна україніка: проблеми вивчення / Оксана Супронюк // Бібліотечний вісник. – 1997. – № 2. – С. 12–15.

8. Супронюк О. Відділ зарубіжної україніки Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: організація та становлення / Оксана Супронюк // Український історик. – 2006. – № 1–3 (169–171). – С. 245–254.

9. Супронюк О. Відділ зарубіжної україніки НБУВ (1991–2011): історія, здобутки, завдання / Оксана Супронюк // Бібліотечний вісник. – 2012. – № 2. – С. 43–51.

Стаття надійшла до редакції 9.09.2016 р.

UDC 027.021(477-25)НБУВ ВЗУ

Tetiana Antoniuk,

Doctor of Historical Sciences, Head of department of foreign Ukrainica, Vernadsky National Library of Ukraine

DEPARTMENT OF FOREIGN UKRAINICA OF THE VERNADSKY NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE: PRIORITIES OF ACTIVITY AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

In the article the priorities and prospects of the foreign Ukrainistics department of the Book Science Institute of the Vernadsky National Library of Ukraine are scrutinized. Attention is focused on improving such important activities as scientific and information-library cooperation with native and foreign research centers of Diaspora that will strengthen the effectiveness of the branch.

An important priority for the near term employees of the department is to create electronic resources, their publication and thus provide new opportunities for remote users, enhance scientific work by preparing articles, monographs, participation in conferences at various levels: regional, national and international.

Special attention will be given to the description, study and disclosure of Ukrainian studies literature in foreign languages, which the fund holds about five thousand units.

Among the priorities of the department research – the study of the history of book culture in Ukraine and its organic component – book culture diaspora. Presentations as their own and trained scientists Diaspora book editions have become traditional in the activities of the department and to promote research and information and library relations with all interested in studying the Ukrainian diaspora in Ukraine and outside partners.

An important problem is the spread of knowledge about the Ukrainian diaspora through the systematic creation of exhibits related to certain events and anniversaries in the history of Ukrainian diaspora and its prominent figures.

К е у о р д с: foreign Ukrainica, Department of Foreign Ukrainica of the Book Science Institute of the Vernadsky National Library of Ukraine, the HEU book fund, the HEU Periodicals fund, Yaroslav Rudnytsky collection, the Ukrainian National Home library, the HEU electronic information resource.

УДК 027.021(477-25)НБУВ ВЗУ

Татьяна Антонюк,

д-р ист. наук, зав. отделом Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

ОТДЕЛ ЗАРУБЕЖНОЙ УКРАИНИКИ НАЦИОНАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ УКРАИНЫ ИМЕНИ В. И. ВЕРНАДСКОГО: ПРИОРИТЕТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

В статье рассматриваются приоритеты деятельности и перспективы развития отдела зарубежной украицики Института книговедения Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского (ОЗУ ИК НБУВ). Акцентируется внимание на усилении таких важных направлений деятельности, как создание электронных информационных ресурсов, научное и информационно-библиотечное сотрудничество с отечественными и зарубежными центрами исследования диаспоры.

К л ю ч е в ы е с л о в а: зарубежная украицика, отдел зарубежной украицики Института книговедения Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского, книжный фонд ОЗУ, периодика фонда ОЗУ, коллекция Ярослава Рудницкого, библиотека Украинского Народного Дома, электронный информационный ресурс ОЗУ.